

UDK (316.7:78): 78.011.2

TRADICIONALNO I MODERNO NA PRIMERU MUZIČKOG ŽANRA ETNO-PANK¹

Dr Marija Ž. Ajduk

Univerzitet u Beogradu

Filozofski fakultet

marija.ajduk@f.bg.ac.rs

Sažetak

U radu se razmatraju odrednice tradicionalno i moderno kroz sagledavanje njihovog međusobnog odnosa. Primer na kojem nastojim da ukažem na komplementarni, a ne antagonistički odnos ovih koncepata, jeste muzički žanr etno pank. Sam žanr neće biti razmatran u muzičkom niti vrednovan u estetskom smislu, već će biti analiziran kao kulturni fenomen ponikao u vreme kada je sve više moderno biti tradicionalan.

Ključne reči: tradicionalno, moderno, muzika, etno pank, antropologija.

1. UVOD

Vreme u kojem živimo, kulture kroz koje funkcionišemo, nezaustavljivi tehnološki napredak koji nam oblikuje svakodnevnicu, konstantno nameću razmišljanje o kategorijama «tradicionalno» i «moderno». Bilo da se sa setom sećamo davnih vremena, tvrdimo da je tradicija «u zapećku», da su moderne tekovine *pregazile* sve ono što smatramo tradicionalnim, bilo da se borimo za *očuvanje* tradicije ili se, pak, zalažemo za modernizaciju. Ovi primeri upotrebe karakteristični za svakodnevne javne i privatne narative (npr. novinski članci, reklame, komšijski razgovori itd.) ukazuju na tri zaključka: 1) da se pomenuti pojmovi često koriste, 2) da se njihova značenja najčešće podrazumevaju, odnosno da «svi znaju šta je tradicionalno i moderno», kao i 3) da je reč o suprotstavljenim i međusobno isključivim konceptima (tradicionalno je suprotno od modernog i obrnuto). Konstatacija o čestoj i redovnoj upotrebi ovih kategorija u eri globalizacije i retradicionalizacije je nešto što nema potrebe problematizovati i što se može dokazati, na primer, kraćom analizom dnevne štampe ili internet diskusija. Međutim, potonja dva zaključka su ono što me je navelo da se zainteresujem za

¹ Rad je rezultat istraživanja u okviru projekta „Transformacija kulturnih identiteta u savremenoj Srbiji i Evropska unija” (177018) finansiranog od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

istraživanje značenja tradicionalnog i modernog, kao i njihovog međusobnog odnosa. Pođimo od uvreženog mišljenja da svi *znaju* šta je tradicija. Najčešće asocijacije na tradiciju u svakodnevnom diskursu su da je to «nešto što je vezano za kulturu i naciju» - *srpska kultura, srpska tradicija*, te da je to nužno «nešto staro» što se vezuje za naše pretke (ali one dalje) *tako su naši stari radili*. Nasuprot tradiciji, modernizacija se pominje kao nešto što je «novijeg datuma», što je «došlo sa Zapada», što «negativno utiče na tradiciju» ili «što bi trebalo razvijati»². Međutim, da li su tradicionalno i moderno zaista sušte suprotnosti koje negativno utiču jedna na drugu? Svaki proces identifikacije se nužno odvija kroz isključivanja, odnosno poređenja sa drugima. Ipak, to ne mora da znači da je taj odnos automatski antagonistički.

Teze koje zastupam u ovom radu zasnivaju se na percepciji kategorija «tradicionalno» i «moderno» kao 1) komplementarnih, a ne antagonističkih, zatim 2) kao proizvoda kulturnih konstruisanja, te 3) kao višeznačnih pojmova čije određenje zavisi od konteksta i perspektive. Zastupajući antropološku perspektivu koja identitete vidi radije kao fluidne nego fiksne kategorije, odnos tradicionalnog i modernog analiziram na primeru muzičkog žanra *etno pank*. Već samo ime «etno pank» u sebi sadrži i tradicionalni i moderni element, te izaziva interesovanje jer spaja naizgled nespojive pojmove. Ovaj muzički žanr, da ga tako nazovem, zapravo predstavlja jednu varijantu *world music* fenomena koji takođe počiva na sinkretizmu tradicionalnog i modernog, s tim da se ti spojevi oblikuju i međusobno odnose na različite načine i samim tim nude veoma širok muzički dijapazon koji nije moguće žanrovski odrediti. Zato radije o kategoriji *world music* mislim kao o kulturnom fenomenu negoli muzičkom žanru. Budući da muziku sagledavam kao antropolog, neophodno je da naglasim kako ona neće biti analizirana u muzikološkom i estetskom smislu već kao kulturni fenomen³. Primer na kojem analiziram značenja tradicionalnog i modernog i njihov međusobni odnos kroz etno pank jesu dve grupe koje pripadaju savremenoj srpskoj muzičkoj sceni: *Neozbiljni pesimisti* i *Vrelo*. Materijal koji ću koristiti prilikom analize čine internet izvori kao što su zvanične stranice analiziranih bendova, kao i intervjui sa njima. Na taj način nastojim da utvrdim kako bendovi sami sebe predstavljaju publici, a kroz to i kako razumeju odrednice etno i pank, tradicionalno i moderno, odnosno da li ih uopšte upotrebljavaju u tom obliku i da li se uz pomoć njih identifikuju.

² Naravno, ovi primeri ne predstavljaju mišljenje i viđenje svih, već ilustruju uvreženu i rasprostranjenu percepciju pojma tradicije i modernog u kontekstu srpskog društva današnjice.

³ Što u stvari znači da antropologe pre svega zanimaju značenja koja se određenoj muzici pridaju, kao i kako se ona dalje upotrebljavaju.

2. TRADICIONALNO I MODERNO – TEORIJSKO POLAZIŠTE

U uvodniku svoje knjige posvećene konceptu tradicije, Pascal Boyer piše da je u antropološkoj literaturi opšteprihvaćeno značenje tradicije povezano sa time da je ona *očigledna*, odnosno da svako zna (ili misli da zna) šta tradicija jeste, kao i da je *nematerijalna* budući da shvatanje tradicije nema opipljivih posledica (v. Boyer, 1994: vii). Tradiciju bismo mogli odrediti kao jedan od onih pojmova koji istovremeno znače sve i ništa. Reč je o pojmovima koji se olako shvataju i koriste, bez preteranog promišljanja o njihovom značenju što može predstavljati i potencijalnu opasnost od zloupotrebe. Isto tako, tvrdnja da "svi znaju šta je tradicija" ukazuje na ideju da tradicija ima samo jedno značenje koje je svima poznato, što naravno ne može biti slučaj. Eugenia Shanklin predlaže da se fokus okrene od pokušaja definisanja pojma tradicije ka istraživanju njegovih implikacija, odnosno onome što značenja tog pojma imaju za posledicu prilikom upotrebe (Shanklin, 1981: 86). Govoreći o upotrebi tradicije, autorka pre svega misli na antropološku literaturu gde se tradicija najčešće percipira kao pojam kojim se označavaju običaji koji su tako označeni pre svega zbog svoje duge trajnosti, dok se ideja *tradicionalne prošlosti* najčešće odnosi na prekolonijalnu prošlost (Op.cit: 71). Nepromenljivost kao odlika tradicije se donekle nastavlja na ideju o njenom kontinuitetu. Stoga Boyer postavlja pitanje da li tradicija zaista predstavlja nešto što zadržava istu formu generacijama (Boyer, 1994: 8)? Jedan od njegovih zaključaka jeste da tradicija nije statična i nepromenljiva kategorija, ali da je važna činjenica da ljudi veruju u to (ibid.).

Modernost je podjednako komplikovan i problematičan koncept iz istih razloga kao tradicija (v. npr. Knauff 2002, Friedman 2002). Friedman smatra da se česte upotrebe pojma modernizacija poklapaju sa značenjima sadašnjeg, savremenog, hijerarhijski nadređenog, kapitalističkog (Friedman, 2002: 289). U javnosti (kako domaćoj, tako i stranoj) preovladava mišljenje prema kome su tradicija i modernost nespojivi pojmovi, kao i da je tradicija ta koja "koči" razvoj modernog. Međutim, posmatrano iz antropološkog ugla, moguće je izneti i nešto drugačiju tvrdnju, koja isprva izaziva svojevrsnu nelagodu, a to je da je tradicija proizvod modernosti. U kontekstu nematerijalnog kulturnog nasleđa Milenković tu tvrdnju objašnjava na sledeći način:

U antropološkoj učionici ne preskačemo prilike da podsetimo da je tradicija izum modernosti. Ovo kontraintuitivno saznanje, gotovo blasfemično i s javnošću teško podeljivo, obično objašnjavamo upravo na primerima savremenih nacionalističkih pokreta koji instrumentalizuju nematerijalno kulturno nasleđe – ono što je ljudima najbitnije, što ih čini onime što veruju da su, njihovog identiteta kao deljene i najčešće usaglašene suštine koja ih povezuje u kolektiv (Milenković, 2016: 102).

Tradicija je ljudima važna jer ih povezuje u identitetske skupine koje mogu biti etničke, profesionalne, porodične, povezane sa hobijima, muzičkim preferencijama i tome slično. Ono što je svima zajedničko svojstvo jeste da potiču

osećaj pripadnosti, sigurnosti, povezanosti, kontinuiteta. Ljudi u tradiciju veruju, pomoću nje se identifikuju bez obzira da li žele da je neguju, ili, pak spadaju u one koji nastoje da se od tradicije pošto-poto odvoje. Mladena Prelić smatra da tradicija poseduje autoritet kojim bi pružila i omogućila legitimitet nečije kulture i identiteta bilo da je reč o manjinama ili većinskom stanovništvu (Prelić, 2012: 110). Osnovni značenjski element kada govorimo o tradiciji jeste percepcija trajnosti. Pitanje kontinuiteta opet omogućava svojevrsnu verifikaciju odnosno potvrdu autentičnosti (sve ono što je trajno, "pravo" je). Takvo viđenje tradicije se može instrumentalizovati na različite načine. Jedna od mogućih upotreba jeste upravo ono o čemu Milenković piše, a to je kroz nematerijalno kulturno nasleđe koje je usko povezano sa zvaničnim političkim diskursom⁴.

3. ETNO PANK U SRBIJI

Etno pank predstavlja podžanr u okviru *world music* scene. Kroz ovaj žanr se prelamaju uticaji tradicionalnog i modernog zvuka, tema i aranžmana u različitim razmerama. Budući da u sebi sadrži i tradicionalno i moderno, prilikom pokušaja njegovog objašnjenja neizbežno je oslanjanje na kategorije kao što su hibridnost i autentičnost. Naime, svaka priča o muzici sveta sa sobom nosi ideju mešavine, ukrštanja različitih kulturnih i muzičkih uticaja, jer su to temelji na osnovu kojih je kao fenomen i nastala (pre svega mislim na terminološku definiciju i marketinško pakovanje). Muziku sveta ne posmatram kao muzički žanr već radije kao muzički i kulturni fenomen jer je nemoguće utvrditi karakterističnu žanrovsku odliku na osnovu koje bi bilo moguće preciznije odrediti *world music* zvuk⁵. U tom smislu *world music* je plodotvornije razumeti kao šaroliku odrednicu koja pod svoju «kapu» okuplja bilo koju *vrstu* muzike dokle god u sebi sadrži nešto tradicionalno i moderno (bilo da je reč o zvuku, melodiji, motivima, instrumentima). Na prvi pogled sve izgleda vrlo jasno i smisleno, međutim problem se javlja kada pokušamo da definišemo šta je to što je tradicionalno (i šta to tradicionalno znači), ali isto tako šta je ono što je moderno i kako to posmatraju sami muzičari, a kako publika, šta o tome misle menadžeri, muzički kritičari, a šta diskografske kuće. Pišući o isprepletanosti muzike i geopolitike na primeru dva ukrajinska benda koja u svojoj muzici spajaju tradicionalne i moderne elemente, Wickström ističe svoj otklon prema terminima hibridnost i autentičnost. Najpre prema hibridnosti kao «odlici» *world music* fenomena smatrajući da bi se svaka muzička tvorevina mogla na taj način okarakterisati budući da nastaje u sadejstvu sa svojim okruženjem, bilo da na to okruženje utiče ili iz njega nastaje⁶ (Wickström, 2008: 61). Takođe, prema mišljenju pomenutog autora, termini kao što su hibridnost i autentičnost

⁴ O vezi politike i tradicije opširniju i interesantnu studiju napisao je Naumović 2009.

⁵ Više o muzici sveta kao novom obliku tradicije videti u Ristivojević 2013.

⁶ Trebalo bi da napomenem da nikad nije u pitanju samo jedan proces već da se oba procesa neprekidno smenjuju te tako muzika konstruiše neku sredinu isto kao što ta sredina nju određuje.

asocijativni su sa multikulturalnim kosmopolitskim pristupom što nije loše samo po sebi, ali isključuje mogućnost postojanja bendova koji bi se mogli okarakterisati kao *world music*, a koji svoju muziku svesno koriste u nacionalističke svrhe (ibid). Pojam autentičnosti takođe može predstavljati kamen spoticanja u razumevanju ovakvih spojeva jer je teško odrediti šta je to što je autentično. Takva vrsta pitanja bi se, kao i u prethodnim slučajevima, morala svesti na pitanja ko utvrđuje autentičnost, na osnovu kojih parametara i da li je to uopšte moguće odrediti budući da se perspektive razlikuju? Međutim, postavljanje ovakvih pitanja je takođe opasno jer nas može odvesti u beskonačni relativizam. Stoga je važno utvrditi postojanje različitih značenja određenog pojma i povezati ih sa što više učesnika u procesu označavanja jer se taj proces kontinuirano odvija i nema jasan početak i kraj. U tom smislu Wickström piše kako je:

Jedna od osnovnih karakteristika muzike (jeste) njena sposobnost da iznova stvara nova značenja i da percipirani identiteti nisu nužno oni koje su kreirali muzičari. Ova nova fluidna značenja su danas izražajnije kroz rastuću rekontekstualizaciju muzike na novim lokacijama i za novu publiku (ibid).

Na taj način i sama pristupam muzici u analizi koja sledi. Muziku posmatram kao kulturnu kategoriju koja proizvodi širok dijapazon značenja. Primeri na osnovu kojih istražujem etno pank na srpskoj muzičkoj sceni jesu grupe *Neozbiljni pesimisti* i *Vrelo*. Iako je stvaranje muzike dvosmeran proces koji se odvija između publike i muzičara, u ovom radu će, zbog nedostatka prostora, fokus biti samo na tome kako sami muzičari sebe reprezentuju i koja značenja pri tom koriste.

3.1. *Neozbiljni pesimisti*

Neozbiljni pesimisti su grupa iz Sombora koja postoji više od deset godina. Još 2001. godine rodila se ideja o stvaranju benda dok su prvi nastup imali tek 2005. godine. Na zvaničnoj internet stranici benda, kao i u intervjuima, sebe predstavljaju kao grupu anti-global-etno-pank orijentacije:

Utvrđen je i muzički pravac koji je u osnovi imao tada nadolazeći world mjuzik. Smišljena je kovanica anti global etno pank koja će u budućnosti biti muzički pravac benda i njegov zaštitni znak⁷.

Interesantnu i marketinški privlačnu kovanicu objašnjavaju time da se anti global odnosi na ideju koju promovišu kroz postojanje benda i svoje pesme, etno se očitava u motivima i instrumentima koje koriste, dok je pank element koji se ogleda u tekstovima pesama. Tekstovi pesama predstavljaju otvorenu kritiku društva u kojem živimo. Prema rečima jednog od članova benda:

U Vojvodini su danas, kao i u ostatku Srbije, na snazi turbofolk-pink vrednosti... U Srbiji se već dulje promovišu vrednosti po kojima je životni uspeh vezan jedino uz materijalna dobra... Danas su znanje, poštenje, ljubav, hrabrost, čast, prijateljstvo i neke druge vrednosti bačene pod noge lopovima, koji su s vremenom postali

⁷ <http://www.neozbiljnipesimisti.com/bend.php>.

biznismeni i uzori mladim ljudima. Eto, to su stvari protiv kojih se borimo i za koje se borimo⁸.

Budući da podrobnija analiza tekstova pesama nije predviđena ovim radom, samo bih ukratko, radi pojašnjenja imidža i ideje samog benda, izdvojila dva kraća citata iz pesama u kojima se kritikuju mediji i razmatra pitanje iseljenja iz zemlje i popularno rečeno «život preko»:

Osećaš li se veselijim,
da li ti je osmeh isti,
kad te neko s tvojim darom
za svoje svrhe iskoristi?
Ti si samo bedno ime
sve ostalo ide njima
ali šta se sada može s time
sad je sve u medijima (stihovi iz pesme *Hit parada*).

Ko je tu pametan, a ko je budala
razbijam glavu još uvek oko toga,
sunce tuđeg neba ne greje ko naše
ovo naše više neće imati koga
(stihovi iz pesme *Sunce tuđeg neba*).

Kritika medija je uperena protiv onih koji oblikuju kulturne modele i sisteme vrednosti koje ljudi potom nekritički usvajaju i prema njima žive. U svojim pesmama često opisuju aktuelnu društvenu i političku situaciju, kao i deliće svakodnevice sa kojom se susrećemo. Kritikuju nesigurna vremena za život, koja nisu karakteristična samo za Srbiju, već predstavljaju posledicu globalnih uticaja koji su doprli u sve delove sveta. Iako su bend za koji se može reći da je osvojio određni segment lokalne, regionalne i inostrane publike, sami sebe doživljavaju kao «medijski neeksploatisan bend»⁹. Tradicionalni element u muzici ovog benda jeste odabir muzičkih instrumenata kao što su harmonika, truba, violina, klarinet. Pored ovih, koriste još bas i električnu gitaru, klavijature, udaraljke i bubnjeve. Zastupljenost tolikog broja različitih instrumenata stvara muzičku svaštaru koju je teško žanrovski pozicionirati. Ono što predstavlja glavnu odliku benda (koju je moguće iščitati iz brojnih kritičkih tekstova posvećenih ovom bendu i njihovom radu) jesu vesele i energične melodije koje pružaju svojevrsnu kontratežu sumornim tekstovima. Interesantno je uočiti da ih publika doživljava (pa i sami sebe sudeći po nazivu grupe) kao optimističan bend uprkos kritički intoniranim tekstovima, što može da ukazuje na moć koju muzika ima kako za same muzičare tako i za publiku.

Šarenolikost, energija, veseli tonovi i ozbiljni tekstovi su ono što karakteriše bend *Neozbiljni Pesimisti*¹⁰.

⁸ <http://arhiva.portalnovosti.com/2012/11/punkom-protiv-pinka/>.

⁹ http://www.neozbiljnipesimisti.com/press_clip/8/Pa,nemojte-to-ljudi!.

¹⁰ http://www.neozbiljnipesimisti.com/press_clip/8/Pa,nemojte-to-ljudi!.

Popularnost određenog benda osim njegove prisutnosti u medijima, moguće je utvrditi i iz učestalosti i prisutnosti na različitim festivalima kako u zemlji tako i u inostranstvu. U tom smislu bend *Neozbiljni pesimisti* jesu poznat sastav. Nastupali su kako po Srbiji, tako i na brojnim festivalima u regionu ali i van zemlje. Rad benda je nagrađen i proglašenjem za bend godine u emisiji *Gruvanje!* U prilog njihove popularnosti možda ponajviše govori i podatak da je pesma *Neozbiljnih pesimista* naišla na interesovanje od strane organizatora evropskog vaterpolo prvenstva koje je održano u Beogradu 2016. godine, te je pesma «Napred Srbijo» postala zvanična navijačka himna vaterpolo reprezentacije Srbije. Ta veza sa sportom je dovela do toga da nastupaju na balkonu gradske skupštine Beograda u okviru dočeka sportista.

Iako sami sebe ne porede ni sa jednim bendom, bilo stranim ili domaćim, novinari to često rade poredeći ih sa stranim sastavom koji se svrstava u *gypsy punk* poput grupe *Gogol Bordelo*:

Zahvaljujući širokom spektru muzičkih interesovanja članova benda, zvuk Neozbiljnih pesimista je izuzetno bogat, a idejno i stilski najbliži sastavu Gogol Bordelo¹¹.

Već godinama svetski trend predstavljaju i bendovi koji kombinuju world music uticaje sa klasičnim rok zvukom – to su izvođači poput Manu Chao i Gogol Bordello, ili nekada Mano Negra... . Od skora i Srbija ima bend koji se žanrovski ne može lako ukalupiti, ali je po zvuku veoma sličan navedenim sastavima¹².

Ovakva vrsta identifikacije je prilično rasprostranjena bez obzira o kom žanru muzike se radi. Naime, kroz ovakva poređenja stvaraju se «identitetske fioke» u koje se razvrstavaju različiti bendovi. To takođe može doprineti afirmaciji bendova i njihovoj popularnosti, naročito ako je bend lokalni, a poredi se sa grupama iz velikih centara popularne muzike kao što su SAD i Velika Britanija.

3.2. *Vrelo*

Grupa *Vrelo* postoji od 1996. godine. Tokom tog perioda (sve do 2003. godine) rade kao klasičan etno sastav što podrazumeva pre svega vokale praćene orkestrom tradicionalnih narodnih instrumenata. Sa dolaskom električne gitare, bubnjeva i matrice u bend, grupa menja svoj imidž i od tipičnog etno sastava postaje bend koji nije lako žanrovski odrediti. Grupa se sastoji od osam članova. Sa zvukom neprekidno eksperimentišu te svoju muziku usmeravaju ka panku, roku, dabu, elektronskom zvuku. U tom smislu bi se moglo reći da njihova muzika predstavlja onu «modernu» stranu njihovog identiteta, dok bi tradicionalni deo bio vezan za teme i tekstove pesama. Zapravo, ideja članova benda jeste da originalne stare narodne pesme (npr. *Oj, dodole, Čuvam ovce, Morava, Povenulo sve* itd.) publici

¹¹<https://www.blic.rs/zabava/vesti/vesela-muzika-i-gorki-tekstovi/m33rh88>, kao i <http://pre.trablmejker.com/whatsup/1/3881>. Za ukazivanje na vezu između domaćih bendova etno pank orijentacije i benda *Gogol Bordelo* zahvalnost dugujem svojoj dragoj koleginici Ivani Gačanović.

¹² http://www.neozbiljnipesimisti.com/press_clip/2/Pljunuti-ili-progutati.

predstave kroz popularnu muziku, odnosno kroz moderne muzičke aranžmane. Za sebe kažu sledeće:

Muzika grupe *Vrelo* je jednostavan, prirodan i logičan, ali neobičan i originalan spoj tradicionalnog srpskog pevanja i novijih muzičkih pravaca (punk, rok, rege, dab, tehno...). Ona je most između nekada i sada, tamo i ovde. To je muzika za igru (za kolo, ritual, za dens arenu...), za ljubav i nadu, za suze i za radost... *Vrelo* čuva muzički genetski kod u "specijalnoj ambalaži" i tako donosi novu vrednost na svetsku muzičku scenu¹³.

Kroz specifičan odnos između tradicionalnog i modernog koji neguju u svojoj muzici, grupa *Vrelo* nastoji da se na jedan specifičan način okrene domaćoj muzičkoj tradiciji:

Mi smo sve to uklopili, što je i prirodno, jer nema smisla da Zapadu prodajemo rokenrol, ali nismo hteli ni da se muzejski posvetimo narodnoj muzičkoj tradiciji¹⁴.

Kao i u slučaju prethodne grupe, i grupa *Vrelo* predstavlja poznatu grupu kako u lokalnim i regionalnim okvirima, tako i u inostranstvu. Međutim, ni oni ne vide preterano interesovanje za njihov rad u samoj zemlji, čak ističu da su popularniji u inostranstvu¹⁵. Ono što bi svakako moglo da posluži kao potkrepljenje takvoj tvrdnji jeste i osvajanje drugog mesta na prestižnom BBC takmičenju pod nazivom *The Next Big Thing* na kojem je učestvovalo preko 2 500 izvođača iz osamdeset osam zemalja. Tu vest su propratili i domaći mediji koji su citirali jednog britanskog novinara koji je napisao da:

Njihova upečatljiva pesma, ukorenjena u staroj srpskoj tradiciji, praćena zapanjujuće moćnim bubnjem i žestokom gitarom, mogla je da posluži kao osnova za fudbalsku navijačku himnu¹⁶

Grupa *Vrelo* je nastupala na velikim festivalima i klubovima u Parizu, Berlinu, Londonu i mnogim drugim. Njihova žanrovska neodređenost je ono na šta ukazuju i nastupi na različitim festivalima kao što su na primer Egzit, ali i Guča (koji u domaćem diskursu važe za konceptualno potpuno različite, da ne kažem opozitne manifestacije), zatim Zajedarska gitarijada, Nišvil, Belef. Zvučnu neodređenost bendova u tom smislu možda možemo posmatrati i kao svojevrzni benefit za same muzičare budući da im se šire mogućnosti, na primer za nastupanje, organizovanje koncerata, gostovanja na festivalima i tome slično. Članovi grupe *Vrelo* su svoje petnaestogodišnje postojanje proslavili u Domu omladine koji važi za mesto «popularne muzike», prevashodno rokenrola i džez. Isto tako, grupu *Vrelo* je moguće čuti i na brojnim etno festivalima u zemlji.

¹³ <http://www.vrelomusic.com/english/biography.html#members>.

¹⁴ <https://www.blic.rs/kultura/vesti/vrelo-vise-nas-vole-na-zapadu-nego-ovde/4n5rye5>.

¹⁵ <https://www.blic.rs/kultura/vesti/vrelo-vise-nas-vole-na-zapadu-nego-ovde/4n5rye5>.

¹⁶ <https://www.blic.rs/zabava/vesti/grupa-vrelo-druga-u-izboru-bi-bi-sija/p636xht>. Ovakav opis je interesantna smernica za to kako rad jednog ovakvog sastava koji dolazi iz male sredine može imati odjeka u zemljama sa razvijenijom muzičkom scenom poput Velike Britanije. Bilo bi analitički plodotvorno istražiti kako stranci doživljavaju ovakvu vrstu lokalne muzike koja ujedno koketira i sa tradicionalnim elementima, ali i modernim aranžmanima.

4. ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Članovi sastava *Neozbiljni pesimisti*, iako sebe deklarišu kao anti-global-etno-pank, zapravo se u svom određenju ne dotiču pitanja tradicije u većoj meri niti je objašnjavaju. Iz analiziranih novinskih članaka posvećenih ovoj grupi takođe je moguće uočiti veću zainteresovanost za društveno angažovane tekstove negoli pitanje tradicije. Nešto drugačija situacija je sa grupom *Vrelo*. Naime, oni sami sebe percipiraju kao nosioce tradicionalnih vrednosti u modernom ruhu, a tako ih doživljavaju i mediji te se pitanje tradicije često nađe kao jedna od tema intervjua. Zanimljiv podatak koji govori o zavisnosti značenja koncepta tradicije od perspektive posmatranja, pruža jedan od članova benda *Vrelo* prepričavajući svojevrni «problem» sa kojim se susreću u inostranstvu. Naime, odrednicu «balkanska muzika» u inostranstvu često asociraju sa trubom kao ključnim instrumentom. Kako grupa *Vrelo* u svojoj muzici ne koristi trubu već moderne aranžmane, a svrstava se u delom tradicionalan bend, inostranoj publici često ostaje nejasno koju tradiciju oni zapravo predstavljaju. Kada je reč o vizuelnoj reprezentaciji obe grupe, tradicionalne elemente je moguće naći samo kod grupe *Vrelo*. Ženski članovi ove grupe na nastupima nose modifikovane tradicionalne kostime i na taj način pojačavaju svoju vezu sa tom vrstom identiteta, dok *Neozbiljni pesimisti* tradicijski identitet prožimaju isključivo kroz upotrebu određenih instrumenata koje smatraju takvim (između ostalih koriste i trubu).

Iz prethodno iznete analize moguće je naslutiti zamršenost odnosa tradicionalnog i modernog, te nemogućnost jasnog određenja gde se jedan pojam završava, a drugi počinje. Iz tog razloga, i primera poput etno pank, kojih ima pregršt (ne samo u muzici) smatram da bi trebalo promeniti perspektivu i tradicionalno i moderno posmatrati kao međusobno dopunjujuće koncepte, kao fluidne kategorije sa mnoštvom značenja koja zavise od pozicije sa koje ih posmatramo. Razmišljanje u dihotomijama je neizbežno i prisutno u svakodnevnom životu. Međutim, dihotomije koliko pomažu toliko i odmažu u identifikaciji bilo koje vrste jer isključuju postojanje nijansi. Odnos tradicionalno/moderno je upravo jedan od takvih jer, ukoliko ih svatimo kao opozitne kategorije, ne ostavljamo mesta za razumevanje fenomena poput muzike sveta. Moderno je često shvaćeno kao nešto što se suprotstavlja tradiciji i obrnuto. Ipak, ova dva pojma ne moraju nužno da se posmatraju kroz tu antagonističku relaciju već mogu da se percipiraju kao komplementarni pojmovi koji se međusobno određuju i definišu. Takva vrsta percepcije pruža mogućnost stvaranja nečeg novog iz takvog spoja. Globalizacija i vreme brzih promena s jedne strane sve više vuku ljude ka tradiciji jer im ona pruža privid sigurnosti, povezanosti sa određenom zajednicom, bilo da je ona muzička, etnička ili bilo koja druga. S druge strane, tradicija je nešto što ne nastaje u vakuumu, već u sadejstvu sa vremenom u kojem se i upotrebljava. Kako su danas fluidnost, pokretljivost pojmovi bez kojih je nemoguće razumeti vreme u kojem živimo, tako se i pojmovi tradicionalno i moderno ne mogu

posmatrati kao statične kategorije oličene u nepromenljivom značenju, već se pre moraju analizirati kroz svu svoju mnogoznačnost i kontekstualnost iz koje nastaju i koju kreiraju.

Literatura

- Boyer, Pascal. 1994. *Tradition as Truth and Communication. A cognitive description of traditional discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Friedman, J. 2002. Modernity and Other Traditions. In B. M. Knauff (ed.), *Critically Modern. Alternatives, Alterities, Anthropologies*. Bloomington: Indiana University Press, 287–313.
- Knauff, Bruce M., ed. 2002. *Critically Modern. Alternatives, Alterities, Anthropologies*. Bloomington: Indiana University Press.
- Milenković, Miloš. 2016. *Povratak nasleđu. Oglad iz primenjene humanistike*. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet i Dosije studio.
- Naumović, Slobodan. 2009. *Upotreba tradicije u političkom i javnom životu Srbije na kraju dvadesetog i početkom dvadeset prvog veka*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, IP "Filip Višnjić" a.d.
- Prelić, Mladena. 2012. "We preserved everything old". Folk tradition and traditionalism in culture of ethnic minorities. *Traditiones*, 41/2, 105–122.
- Ristivojević, Marija. 2013. *Muzika sveta kao novi oblik tradicije*. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet i Srpski genealoški centar.
- Shanklin, Eugenia. 1981. Two Meanings and Uses of Tradition. *Journal of Anthropological Research*, 37 (1), 71–89.
- Wickström, David-Emil. 2008. "Drive-Ethno-Danceand" "Hutzul Punk": Ukrainian-Associated Popular Music and (Geo)politics in a Post-Soviet Context. *Yearbook for Traditional Music*, 40, 60–88.

Internet izvori

- Zvanična internet stranica benda *Neozbiljni pesimisti*, Dostupno na:
<http://www.neozbiljnipesimisti.com/bend.php> [15. 01. 2018.].
- Intervju: Davor Demonja – Neozbiljni Pesimisti, Pa, nemojte to ljudi!, *Nocturne – muzički magazin*, 06. 02. 2011. Dostupno na:
http://www.neozbiljnipesimisti.com/press_clip/8/Pa,nemojte-to-ljudi! [20. 01. 2018.].
- Jagatić, Dubravko. 2012. Punkom protiv pinka, *Novosti*, Dostupno na:
<http://arhiva.portalnovosti.com/2012/11/punkom-protiv-pinka/> [15. 01. 2018.].
- E. B., 2010. Vesela muzika i gorki tekstovi, *Blic*, Dostupno na:
<https://www.blic.rs/zabava/vesti/vesela-muzika-i-gorki-tekstovi/m33rh88> [15. 01. 2018.].
- Neozbiljni pesimisti u akciji, *Trabmejker*, 26. 09. 2010. Dostupno na:
<http://pre.trablmejker.com/whatsup/1/3881> [17. 01. 2018.].
- Novković, Predrag. 2010. Pljunuti ili progutati?, *ExitMusic.TV*, Dostupno na:
http://www.neozbiljnipesimisti.com/press_clip/2/Pljunuti-ili-progutati [17. 01. 2018.].
- Zvanična internet stranica benda *Vrelo*, Dostupno na:
<http://www.vrelomusic.com/english/biography.html#members> [15. 02. 2018.].

- Vukelić, Milan. 2011. "Vrelo": Više nas vole na Zapadu nego ovde, *Blic*, Dostupno na: <https://www.blic.rs/kultura/vesti/vrelo-vise-nas-vole-na-zapadu-nego-ovde/4n5rye5> [15. 02. 2018.].
- A. N. 2007. Grupa "Vrelo" druga u izboru Bi-Bi-Sija, *Blic*, Dostupno na: <https://www.blic.rs/zabava/vesti/grupa-vrelo-druga-u-izboru-bi-bi-sija/p636xht> [17. 02. 2018.].

Marija Ajduk

TRADITIONAL AND MODERN IN THE EXAMPLE OF ETHNO-PUNK MUSIC GENRE

Summary

This paper is about the notions of traditional and modern perceived through their correlation. I am using ethno-punk music genre as an example, to point out the complementary and non-antagonistic relationship between those concepts. The genre itself is not considered in music or aesthetic sense, but it is analyzed as a cultural phenomenon that emerged in the times when it is modern to be traditional.

Key words: traditional, modern, music, ethno-punk, anthropology.